

Ընթերցողի ուսադրությանը ներկայացվող արխիվային փաստաթուղթը Անաստաս Միկոյանի 1919 թ. նամակն է Լենինին, որտեղ նա Հայկական հարցի եւ հայոց ղետականության վերաբերյալ հանդես է գալիս թուրքամեծ դիրքերից: Ուսւերեն գրված նամակում Միկոյանը առաջարկում է փակել Հայկական հարցը, ինչպես նաև միասնական հայկական ղետության կազմակորման հարցը: Փաստաթուղթը տեղ է գտել Ուսւասանի հայերի միության Միջազգային իրավունքի եւ բաղադրակիության հայկական ինսիտուտի Տնօրեն, իրավաբան նության դոկտոր, դրոֆեսոր:

**Յու.Գ. Բագրեղովի 2005 թ.
Սոսկայում ՌՀՍ եւ ՀՀԿ
նախագահ Արշ Արշահամյանի
մեկնաբանությանք լույս ընծա-
յած «Геноцид армян:
отвественность Турции и
обязательства мирового со-
общества, том 2, часть 1»
գրի 36-39-րդ էջերում: Բնագիրը
Ուսասանի կուստամության
դետական արխիվում է (Փ.5,
оп. 1, գ. 1202, լլ. 8-9 օբ.
подлинник-Автограф):**

Փաստաթուղթ
հմ. 655 (ր.թ. 37-39)

ՈԿ(թ)Կ Կովկասի Երկրամասային
կոմիտեի անդամ Ա. Միկոյանի «Կով-
կասի հարցի ժուրը» գեկուցման՝ Վ.
Լենինին ուղարկված թեզիսները
Որոնք շարադրում են նրա ծայրահե-
ղական բուրքամետ մոտեցումը Հայ-
կական հարցին

(Մոսկվա, 1919 թ., դեկտեմբերի սկիզբ) Թուրքահայաստանի հարցի ժուրղը:

1. ՄԵՐ ԿՈՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՄԻՋՆԵԼ ՕՐ ԱՌԱՎԵԼ
ԱՊԱՆԴԱՆԱՀԱՏՈՒԿ ՈՒՉԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՆ
ԴՐԱՅԻ ՅԱՋԿԱԿԱՆ ՀԱՐԳԻԾԻ, Քան, ՕԻ-
ՆԱԿ, ՎՐԱԳԱԿԱՆԻՆ ԼԱԲ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԵՂ
ՈՒՐԻԾ ԱԳԳՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐԳԻԾԻ: Այդ ՎԵՐԱԲԵ-
ՐՈՒՄՆԵՐ ՈՐՈՇԵԼԻՆ ԱՐԱԲԻ ԵՂՈՍՄ ԷԻՆ ՀԱՅԵ-
ՐԻ ԵԼ ԹՈՒՐՖԱՀԱՅԱՏԱԲԻ ՀԱՐԳԻ ԱՐԺԱ-
ՊԱՏԵՐԱՊՄՅԱՆ ՎԻՃԱԿԻՒՅԻ: ՊԱՏԵՐԱՊՄԻՒ
ԽԵՏ ՍՏԵՂԾՎԱԾ ԻՐԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵԶ ՅԱ-
ԼԱԿԱՆ ՀԱՐԳԻ ԱԿԱՏՈՆԱԲ ԱՐԱԲ ՔԱՂԱ-

ଫାକୁନ୍ଦିତରୀଣର ଅନ୍ଧାରକୁଳାଙ୍ଗିନ ଏ, ଅଖାଲ ତି ନେଇନ୍ଦ୍ରିୟକ ଚାହେ ପିନ୍ଧାଶାକାର, ଫାନ୍ଧି ନ ଦେଖାଇଲେ ଏ ମହାଦ୍ଵାରାଙ୍ଗିନ ହେଠାକିନ୍ତିରୁ-
ର୍ଯ୍ୟାନ ତି ହାକାହିନ୍ତରୀଖାଲିଜୁସାକାନ ତାପ-
ଫାରି ଚାହେଇନ୍ଦ୍ରିୟରୁ:

2. ତେବେ ମାତ୍ରେବାଦମିଂ ଆପାଦ ହୀନ୍ତେର
ଥୋରିବାହାଜାତାନ୍ତି ସାରାବଢ଼ିଲି କାପ-
ଦିଲି କିନ ବନାକୁଣ୍ଠିର୍ଯ୍ୟାନ ମାତ୍ରେକାରେକି ସି-
ଲାପର, ଚାହେ ପାର୍ଜିତେଟିଲି ନେଇନ୍ଦ୍ରିୟ-
ମାନୁନ୍ତରୀଣର, କିନ ନେବାନ୍ତ ଅଭାବାଙ୍ଗିନ-
ଅଭାବାଙ୍ଗାକାନ ତାପିଫାର ଥୋରିବାହି ଫେଣ-
ପାଲାକାନ-ଫ୍ରିନ୍ଡରୀକାନ ପାର୍ଶ୍ଵାକାରକି
ନେବି ହି ନେଇପାଦନ୍ତରୀଣ ମାତ୍ରାରୁପ କା-
ରାତି ତେ (ତେବେ ନେ ଲିଖି ଅରଣ୍ୟାକିନ୍ତରେ)
ମେଲିନାରାମନ୍ଦିଲ ନେମତେ ଉପିକିଷଦି-ହେଠା-
କିନ୍ତୁକାଳାନ ଫର୍ତ୍ତନୀ, ଅତା ମହାନଦିନାଯନ
ହାକାରାକାନ ବେନ୍ଦ ଏକନ୍ତିଲି ମାତ୍ରେବାଦମି
ଦ୍ୱାନ୍ତନାନାକ ତି ନେଇନ୍ଦ୍ରିୟରୁ:

3. Իրեն այնան տագմանը կազմակերպությունը հայ-
կական հարցի ուժուափությությունը՝ «լուծման»,
ավելի ճիշճ՝ վերացման նղատակով
թուրքական կառավարությունը, օգսվե-
լով դատերազմի ժամանակ ստեղծված
խառնակ, անվերահսկելի եւ «բարեն-
դաս» իրադրությունից, Թուրքահայա-
սանի տարածում անդով կերպով Վարում
էր հայերի ֆիզիկական ոչնչացման եւ
լիակատար բնաջնջման բաղադրականու-
թյուն, իրի ու սրի մասնելով ավելի բան
մեկ միջին մարդու: Իսկ Թուրքիայում
ռուսական բանակի հարձակումների եւ
նահանջների, թուրքահայ բնակչության
տարհանման ու վերատարհանման,
«գաղթականների» վիճակում, համա-
ձարակի, grsh, սովոր ու չխավորության
ժիրաններով մի բանի հարուր հասա-

իրկված հայերի գոյությունը պահպան հասցեց բուրք զարդարաների ավելա-
ծությունները, ինչի հետեւանդուկ Թուրքա-
հայաստանը հայաքափկեց բարիս բուժ
իմաստով։ Թուրքիայի միայն սակավա-
թիվ բաղաներում, օրինակ՝ Կիլիկիայի
մարզում եւ Կոստանդնուլողսում, ողջ
մնացին Երկու-Երեք հարյուր հազար հա-
յեր, այն էլ՝ Թուրքահայաստանի տարած-
ից դուրս գտնվող նասերում։ Ներկայում
Անդրկովկասում մնացել է Երեք հարյուր
հազարից ոչ ավելի թուրքահայ զաղթա-
կան։ Իսկ մահմեդական բնակչությունը
(թուրքեր եւ քրիստոնյաց) թեև նույնութեան տարածմանց հայոց գոհերի թիշ սկեց, ու-
սակույթ կերպով բնակեցվեց, եւ ներկա-
յունս այսպիս կոչված Թուրքահայաս-
տանում աղբում են գրեթե միայն մահմե-
դականներ։

Վարություն տալ նաեւ մեռյալներին

Մինչդեռ մեր կուսակցությունը, ան կեղծորեն ափսոսալով թուրքական վայրագությունների անմեղ զրհերին, չի կարող ընդունել հայ ազգայնականների եղանակացային իմպերիալիստների տեսակետը եւ չի կարող նոր հազարավոր անմեղ զրհերի, ոչ դակաս չափով սրբազնական ժամանակաշրջանի մահմետական չափության դահիճը դառնալ հանուն հայության ուղղակի հանցավոր նկարումների մեջ։ Մեր կուսակցությունը չի կարող կողմանակից լինել ոչ «Սեծ», ոչ «Փոքր», ոչ երեւէ ուրիշ թուրքայասանի։ Զե՞ն ու համար ազգերի իննորոշման իրավունքը իրականաց գոյություն ունեցող ժողովունիքը ոչ դաշտական, այլ ռեալ իրավունքն է։

սյան Դայաստանի հայերի համահավաք զանգվածի հարցով՝ դառնում է յուրահատուկ ռուսաստանյան հարց, ինչդիմուի են վրացականը, արբեջանականը եւ այլն:

8. Կովկասում մնացող թուրքահայ գաղթականների նկատմամբ մենք կարող ենք անել միայն մեկ բան՝ նրանց հայրենիք վերադարձնել այն բանից հետո, երբ ներկայիս (Կովկասյան) Հայաստանում հաստեղիք խորհրդային հիմնանությունը ոչ միայն խսորվ, այլև գործով կիրաժարվի Մեծ Հայաստանի գաղափարներից, կրտադրի առաջ սրբ Թուրքիայի վրա, մեկընդիմաց վերջ կոմի Հայաստանում ճահնեղականների հետադրման բաղադրականությամբ եւ, ճահնեղական զանգվածների վստահությունը ձեռք բերելով՝ կկարողանա հաստեղ թուրք ժողովրդի եւ հայերի բարիքացիական հարաբերություններ եւ վերջիններիս Թուրքիա կվերադարձնի իրենց բնակության վայրեր, ինչը միանգամայն իրազրեթիք եւ միակ հնարավոր ելն է ստեղծված իրավիճակից:

9. Ինչ վերաբերում է թուրքահայերի մեջ կոնունիսական աշխատանի ծավալմանը, այն դեմք է իրականացնի ոչ թե Հայաստանի այսպես կոչված ազ-

Ա. Միկոյանի զեկուցման թեզիսները «Կովկասի հարցի ռուրզը»

կան բնակչության առկայությունը նրանց չի սփոթեցնում: «Մեծ Հայաստան» ոչ թե կարող է հենվել բնակչության մեծամասնության կամքի վրա, այլ նրան կղարտադրվի իմունիտայիսական գենիքի ուժով, արյանք ու Երկարով փլատակների կույսերի եւ «օսաների» անմեղ դիմակների վրա կարճատապորվի «հանցավոր swarrterhg», մահմեղականներից «Հայաստան» մարտելու միջոցով: Նման դժոխիք եւ բռնության նզավանցի ստեղծնան ծրագրին հաջողությամբ օժանդակում է դաշնակցային իմունիտայիզմը, որը հույս ունի ի դեմս հայերի գՏԵԼ իր լավագործն, առավել ընդունակ ու նվիրված գործակալներին, որոնց միջոցով իննի ուզում է կողոմտել Թուրքիան, այն դարձնելով գարութ, դաշնակցաների և այլ ազգական պատճենների վրա:

Ֆինանսական կառիտավի կիրառության
ոլորտ:

5. Կոմոնիտսական կուսակցությունը
կարող է արդյոյ դաշտանել այդ ծրա-
գիրը, «Մեծ եւ անկախ Հայաստանի»
այդ գաղափարը: Ծովինիտսները մեզ ա-
սում են, թե ստեղծված իրավիճակը
հաշվի չառնելը եւ Թուրքահայաստանի
անկախությունը ժխտելը նշանակում է
բռնել թուրք բռնակալների ու դահիճների
կողմը, արդարացնել նրանց ծրագրերն ու
հիսյուերը, ովքեր հայերին կոտորում էին
իմբնորուճան իրավունքից նրանց գրկելու
համար: Արդարությունը իր դահանջումը
է ենթել Թուրքահայաստանի նախադատ-
րազմյան իրավիճակից, այսինքն իմբնա-

Տանիք եւ Թուրքիայում նրա գործակաբ
Աերի՝ հայ ըռվինիսների կողղողչական
Ծագրերի: Դա Նշանակում է ոչ միայն
արգելակել իմացերականի դեմ Արեւելի
մահմեդականների ապահովության
գործը, այլև կասեցնել Թուրքայի մահմեդական
ժողովուրդների Աերին սույն
ցիալ-խաղաքական զարգացման եւ դաս
սակարգային շերտավորման գործը
նրանց ինմանագիտակցությունը մթագնել
լով իրենց ազգային, ավելի ճիշճ՝ ֆիզիկական
գործությանը սղանացող վտանգը:

7. Այս ինաստով խոռոր սխալ եղանակը թուրքահայաստանի իննուրույնության վերաբերյալ (1917 թ.) խորհրդային Ռուսաստանի ընդունած դեկրետը, որը չունեցած է աշխատական որեւէ դրական արդյունքուն բայց իր դեմ հանեց ոչ միայն Թուրքիայի, այլև Կովկասի աճբողջ մահմեդական բնակչությանը: Թանգի խորհրդական իշխանությունը, հայ բնակչության բոլոր իղձերն օրինականացնելով են մահմեդականների իղձերը լորդականացնելով՝ վերջիններիս աշխին կարծեց թե հայ ուղինիսների, մահմեդականների թշնամիների կողմն եր բռնում ընդունած նաև մահմեդականների եւ դրանով իսկ իրենից էլ ապելի վանեց մահմեդական զանգվածներին, նրանց նետելով դաշտամատին եւ գերմանա-ռուրֆական իմերժիալիզմի գիրկը: (Ես մի խումբ հայ ընկերների են Կովկասում այդ կարծիքին են եղել դեկրետի հօջականան առաջիկ օրերից): Այդ սխալն ուղղելու համար ու է: Սակայն անհրաժեշտ է անհաղորդ նոր, ապելի ձիւս ուղղեգիծ ընտրել Հայկական հարցի առնչությամբ:

Հարկավոր է ընդունել.
ա) որ հայկական ազգային շարժումը
իր դիալեկտիկական զարգացման ար-
դյունում վերածվել է իր հակադրությա-
նը՝ հետափիմական, որին էլ ծիծառելի-
թվա, նվաճողական («իմորեիհալիստա-
կան») շարժման.

բ) որ Ծուրբահայաստանի եւ առհասարկ «ՄԵԾ, միացյալ եւ անկախ Հայաստանի» գաղափարը վճասակար, հանցավոր եւ հետադիմական ցնորդ է, որի դեմք է տարածական մեր կուսակազմությունը.

ոյսէ է դայասար մար զուսազոցիքութ,

զ) որ Քայկական հարցը այլեւ չունը երբեմնի դատանական նօանակությունը գրկվելով իր աճենագիշավոր մասից թուրքահայաստանի հարցից, այն դադարում է լինել Եվրոպական, միջազգային հարց եւ սահմանափակելով Կովկաս

գային՝ կոմունիստական կուսակցությունը, որը հանդես է գալիս «Միացյալ» (Կովկասյան եւ Թուրքական) Հայաստանի օգտին եւ դրանով իսկ իրեւ կոմունիզմ մատուցում է բողարկված հայկական ռովինիզմ, այլ խորհրդային իշխանության համար եւ հակահեղափոխության՝ նաև մեղականների ստանովի դեմ մղվող դայլարը։ Գոյություն ունեցող դեմքանության ձեւերի ու սահմանների փաստերից ելնելով՝ մեր կուսակցության Կենտրոնը Վրաստանի հայերի միջավայրում աշխատել ցանկացող բոլոր ազնիվ հայ կոմունիստներին դեմք է առաջարկի բոլոր կուսական կոմունիստական խմբերի հետ միասին համախմբվել մեկտեղ՝ Թուրքիայի կոմունիստական կուսակցության մեջ, իսկ թե անհրաժեշտ լինի, նաեւ կազմել դրա առանձնահատուկ հայկական բաժանմունք։ Կենտրոնը դարձավոր է նրանց ցույց տալ, որ Կոմունիստական կուսակցության կենտրոնը եւ հիմնական հարցը, համախմբիչ սկզբունքը դեմք է լինի ոչ թե այս կամ այն դեմքան սահմանների հաստատումը, ոչ թե այս կամ այն ազգային դեմքության ստեղծումը, այլ հեղափոխական շարժման զարգացումը, բոլոր ազգությունների աշխատավոր զանգվածների դասակարգային համերաշխությունը եւ նրանց համատեղ դայլարը ընդդեմ կենտրոնների, հանուն բանվորական ու գյուղացիական իշխանության հաստատման։ Միայն այս ճանապարհով, Թուրքիայում նահմեդականների հետ հայ բանվորների ու գյուղացիների հեղափոխական շարժման կցանցան ու սեր միավորնան ճանապարհով կարող է արագացվել այդ դժբախս երկի բաղադրական զարգացումը եւ աղահովվել Թուրքիայում իրով ինստինցիոնալիստական խորհրդային բանվորացիուղացիական իշխանության հաղթանակը։ Հակառակ դեմքում միայն հայերի ցջանում նույնիսկ հաջող կոմունիստական աշխատանքը տվյալ տարածի նահմեդականների ցջանում նման աշխատանքի բացակայության դայմաններում անխուսափելիորեն կսանա հայկական ռովինիզմ կարող է հանգեցնել սահրիչ, իրենց օրյեկտիվ արդյուններով հակահեղափոխական երեւույթների։

ԱՐԵՎԱՏՅԱՆ 1919 թ. ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ ՍԿԻՖԸ ՄԱՍՆԻԿԱՆ

ՎԱՐՐԱՄ ԱԹԱՆԵՍՅԱՆ

Մինչ ԵԱՀԿ Մինակի խնդիր համանախազանեցր կհատեին ԼՂԴ՝ Ադրբեջանսահմանը եւ կուտեսովեհն Բարու, Իլհամ Ալիել տիկնոց հետ «ճողովրեց» Վիետնամ, աղա՝ Թինաստան: Դամանախագահներին Ադրբեջանում ընդունեց դաշտավայրական նախարար Զաֆիր Ջասանովը: Ինչ-որ նոր բան, իհարկե, Ջասանովը չասաց: Նրա փոխարեն խոսեց խորհրդարանի դատավայրու Զահիդ Օրուջևը, որի կարծիքով, «եթե զինադարից հետո բան տարիներին կրակի դադարեցնան ռեժիմի խախտումներ, ինչպես ուստի Հայաստանի արտօնութեանարանը եւ ասում, եթել են, եւ ադրբեջանական կողմը ճակատային գծում որոշակի բայլեր ձեռնարկել է, աղա դա մեր դետուրյան բնական իրավունքն է»:

Ըստ Երևանի հիմքի Ալիքեւ համա-
նախագահների հետ բանակցություններում «փոխանորդ» էր թռղել դաշտա-
նության նախարարին՝ ակնարկելու, որ
«դեմք է դայմանապորվել ռազմական
գերազանցության դեկավարի հետ, բանի ու
այլ հարցեր բնակչության ենթակա չեն»:
Այլաղես Միջի մեջլիսի դաշտանու-
թյան եւ անվանգության հարցերով կո-
միտեի նախագահի տեղակալ Orni օրուաւը
«քնական իրավունք» չէր համարի հրա-
դադարի մշտական խախտումները եւ չէր
խոստվանի, որ, այս՝ անցած բոլոր սա-
րիներին Աղրթեցանը «ճակատային գծում
որոշակի դաշտեր ձեռնարկել է»:

Դանուի, սակայն, Օրուցեմ «իրավագիտական բառապաշտարը» չի սղառվում «Կարծում եմ, Ալրթեզանը դարտավլր է ամեն օր գնալ կրակի դարբարեցման ռեժիմի խախտման, որմեսզի հակառակ կողմին հասկանալ տար, թե դուք աղրում են ուրիշ հոդում, դուք զավթել եք այդ հոդերը՝ իրագործելով ազեսիա, դուք փորձում եք այդ հոդերը բնակեցնել այլ տարածաշրջաններից եկածներով։ Որմեսզի նրանի հմանային, որ մասամբ աղրելու են կրակի տակ» - ամենատեղ է այս:

Աղրեցանից խորհրդարանականի մտավարժաններն, ինչպես տեսնում ենք վերաբերում են ոչ թե սկզբան գծում ծառայություն անցկացնող հայ զինվորներին, թեեւ այդ դեմորում էլ դրանք անընդունելի կլինեին, այլ՝ ԼՂՀ խաղաղ բնակչությանը, որը «տիշի իմանա, որ մշտադես աղրելու է կրակի տակ»։ Պատօննական Բագրուն, այսպիսով, զինադադարից երկու տասնամյակ անց էլ չի զլանում կրկնել, որ իր գիտակրթ նողատակը երեւ եւ մնում է Արցախի լիակատար հայաթափումը, ԼՂՀ բնակչության ֆիզիկական ոչնչացումը Այլաղես ինչո՞ւ տիշի խորհրդարանի դատավաճակորը սղանար «մշտական կրակի տակ աղրելու» հեռանկարով։

Ուշագրավ է, որ խորհրդարանի դատավաճակորը հետևյալ «հետօրական» հարցն էլ է հնչեցրել. «Եթե այդ ժամանակահատվում ԵԱՀԿ Մինսկի խնդիր անգործության ֆոնի վրա մենք դուրս գայինք բանակցություններից, աղա դրա այլընթացն անկասկած կլիներ դատերազմը, եթե ինչ կառուցողականություն եւ բանակցություններին հավատարմություն տիշի աղու ընթագմին գուցաբերեր Աղրեցանու

որդեսզի այն բավարարեց հայկական կողմին»: Պետք է խոստվանել՝ ադրբեջանական իշխող Վարչախմբի ներկայացուցի «տրամարանությունն սպամիչ է» Սաազում է, որ Երևոն տասնամյակ առաջ ԼՂՀ հետ գինադադարի համաձայնագիր կմենակը Ադրբեջանն ուղղակի ժամանակ է խորեւ, որդեսզի Վերակազմակերի իր դարտված բանակը, գինի եւ վերստին սկսած սի խոսել «զնամ հիմա, կացինը բերեն» ոճով: Եւ եթե «կացինը չի բերում, ծառը չի կտրում», դրա համար հայկական կողմը «պետք է ընորհակալություն հայսնի»:

ինակ, գտնում է, որ «Նալբանդյանը դեմք է Երախտաղաց լինի Աղրբեջանին, որ անցած տարիներին չի սկսել ռազմական ճանապարհով ազատագրել իր տարածքները, նա դեմք է Երախտագիտություն հայսնի Աղրբեջանին, որ մենք շարունակում ենք ճանակցել խաղաղ բանակցություններին, Նալբանդյանը եւ հայկական դեկապարության մյուս ներկայացուցիչները մեզ դեմք է Երախտաղաց լինեն մեր հաճբերության, զսդվածության համար...»:

Ո՞ւ են, իրականում, հասցեագրված
Orուցելի եւ Սաղիխովի եւ աղրբեջանցի

Ուկրաինայում «գումավոր հեղափոխություն իրականացնելու» մեջ:

Նախկին խորհրդային երկներից Աղբ-բեջանն, այստիսով, առաջինն է, որ ուկարահնական ճգնաժամի հարցում կատարյալ համերաշխություն է արտահայտում ՌԴ գնահատականին: Ավելին, Նովրուզ Մամեդովը Միացյալ Նահանգներն անվանել է գրեթե «համաշխարհային կոռուպցիայի կենտրոն»: Նա նաև ասել է որ Աղբեջանում «կոռուպցիոն գործություններից հիմքերը դրել է Ռասուլ Գուլիելմ, որն, ի դեմ, ավելի բան խան տարի է գտնվում է ԱՍՍ դաշտանության եւ հովանափորության ներքի, որովհետեւ աղբերում է Ամերիկայում, օգտագործում է կոռուպցիոն ճանապարհով ձեռք բերած փողերը եւ այդ արիթով ոչ մի անգամ նրան որեւէ բան չի ասվել, իսկ ԱՍՍ-ում գրեթե ամեն ամիս որեւէ կոնգրեսական սենատոր կամ չինովնիկ մեղադրվում է կոռուպցիայի մեջ, եւ թող հանձնարարի (Բաֆկում ԱՍՍ դեսպանը- Վ. Ա.) իր ձեռնապահ ՅԱՀ-ներին՝ այս նաևին որեն»:

դումվել: Եւ այդ իսկ դաշտառով Միացյալ Նահանգները տարակուտում են, թե «ով է Ռուսաստանի դեմ Աղրեջամի անկախության եւ ինքնիշխանության հարցը բարձրացնելու»:

Ըստ ամենայնի, Ձեյն Ուորլիի ելույթը մի դիվանագիտական ուղերձ էր հիշան Ավետին առ այն, որ որոշակի դայնաների դեմքում ԱՄՆ-ը կարող է «ապելի եռանդում գործել՝ հայտնի սկզբունքների հիման վրա ԼՂ կարգավիրճան բանակցային գործընթացն առաջ մնելու ուղղությամբ»։ Եւ բոլորովին էլ տատահական չէ, որ դեսպան Ուորլիը «հայտնի սկզբունքներ» ներկայացրել էր որմես ԱՄՆ կառավարության «հայեցակարգ»։

Ինչուս ասացինք, Աղրեջանի արձագանքը նախադես դրական էր: Դժվար է ասել, թե ինչո՞ւ հետազոյւմ Բագրու փոխեց մոտեցումը, սակայն ակնհայտ է, որ համանախագահների տարածաշրջանային այցի նախօրեին աղրեջանական խղափակիչական հանրությունն ավելի բան մտածելոված էր այն բամին, թե «որ-քանո՞վ են Ուրդիի «սկզբունքներն» ընդունելի Ռուսաստանի համար»: Ամենայն հավանականությամբ՝ Մոսկվայից ինչինչ «ազդակմեր» են են հասել: Բացառված չէ, որ Բագրի դիրիռուսանն ազդել

Աղքանական դատասխան Ձեյմս Ուորլիփին՝ Հանոյից

յոյս բաղաբական գործիչների ու բաղաբական կողմէն կոչվողների հիմարությունները Դայաստանին, Եթոնային Ղարաբաղին Կարծում են՝ ոչ Բարվում գերազանց գիտեն, որ ղատերազմի սղանալիքները չեն գործել և չեն գործում: Աղրեջանի հշխող Վաշչախսին ռազմաւունչ հայտարարությունների հասցեատեր ԵԱՀԿ Մի Եռանախագահությունն է: «Չա ցավալի է, որ ԵԱՀԿ Մի համանախագահները, որ կոչված են իրականացնելու իրենց միջնորդական գործառույթները, փոխանակ ինչ-որ ժեօպարտուններ անեն, իրադարձեն իրենց դիրիորուումը, համաձայնուած են այդդիսի ցնորանտություններին (Ակադեմի ունի Սղրեջանի ոչ կառուցողականության մասին արտօնությանախարա Նալբանդյանի դիտարկումը- Վ. Ա.): Առաջասար դետությունների, մասնաւորաբես Մինսկի խմբի համանախագահների այդ կեցվածքի ոգեշնչում է ղաւառնական Երևանի դեկավար դեմքերին... Անկասկած դա համանախագինների մեղմն է», - իրավիճակն այսպէս է բնութագրել Վերոնչյան Ֆիրեր Սարիխսով:

Սահիբութի «մեղադրանմբ» այս դեպքում գոնեն ընդհանրական է, ԵԱՀԿ ՄԽ ուժի մեջ երկիր առանձնացված չէ: Բայց ահա իշխան Ավետիք աշխատակազմում արտադին բաղադրական հարցերով դատասխանատու Նովրուզ Մամեդովը, անդրադառնալով Բաբկում Միացյալ Նահանգների դեսպանի կողմից ադրբեջանական իշխանությունների հասցեին հնչեցված բնադրատությանը՝ կաղված մարդու իրավունքների եւ ազատությունների սահմանափակման հետ, ԱՌՍ-ին ուղղակի բաց տեսունու «դահանջ է ներկայացրել»: Թե ինչո՞ւ «ոչինչ չի անում բռնատեղահանված մեկ միլիոն ադրբեջանցիների մարդկային իրավունքները վերականգնե-

լու ուղղությամբ»։
Նշա կարծիքով, «քավական է, որ մի առանձին դեմք լինի (Աղրթեցանում մարդու իրավունքների խախտման- Վ. Ա.) ԱՄՆ հսկույց հանձնարարում է իր կողմից ֆինանսավորող ՌԿ-ներին, որութեազի նրան ամենուր տարփողեն այդ ճասին՝ վճատելով Աղրթեցանի հիմքին

այն, ինչ բացառապես իր սեփական հետաքրքրություններին էր համադաշտասխանում, նա դիմել է, սացել մերժում երանից հետո սկսել լճաղաքատել մեր երկիրը»: Եթե «Վերծանեն», աղա սացվում է, որ դեսպան Կողմարիչն ադրբեջանական իշխանություններից խսդրել է Բաքվում «սեփական գործ բացելու» հարցում օժանդակություն, մերժվել եւ դրանից է, որ դառնացած է: «Բայց նա այդ մասին, չգիտես ինչու, երբեք չի խոսում Մենք բոլոր դա լավ են իհում», - երկիմաս եղափակել է Նովրոզ Մամեդովը:

Ինչ-որ Օերիխն կատ կա՞ Բաֆու-Վաշինգտոն «դիվանագիտական փոխիրաձգության» եւ ԼՂ կարգավորման բանակցությունների միջեւ: Բանն այն է, որ վեցին զարգացումներն սկսվեցին ԵԱՀՍ-ում ամերիկացի համանախագահ Ջեյմս Ուորլիի դեմ հարձակումներով՝ իլիամ Ալիեւի աշխատակազմը նրան անվանեց «հայամետ», իսկ փոխարք գործնախարար Ազիմովը չքացանեց, որ «Ադրբեջանը կորող է բարձրացնել նրան փոխելու հարցը»:

Հետեւ Ուղիղի Ելույթը Թարմեգի հիմնադրամում, որի վերաբերյալ ադրբեջանական կողմի նախնական արձագանից դրական էր. ԱԳՆ նամակությունում նշում էր, որ «կազմակերպությունը պահպանում է անօրինական գործունեությունը»՝ անվանեց կարգավորման այլ անձունականությունը՝ անօրինական գործունեությունը:

Դեսլանի հարցարույցի «աղը», սակայն, այն էր, որ նա հրադարակեց, թե հանդիպում է ունեցել Իլիամ Ալիեվի հետ որի «մանրամասնությունները մտադիր չեն բացահայտել, բայց եթե նարդու հրավիւնների առումով իրավիճակը վասքարանա եւ Արեմուտիֆի հետ հարաբերությունները դրանից տուժեն, ապա այդ դեմքում ով դեմք է Ուսւասանի դեմ Ադրբեջանի անկախության եւ իննիշխանության դաշտավայրական ծայն բաձրացնի»:

Են նաեւ Ուլորիփի դարաբաղյան հայտարարությունները:

Այսպես, թե ոչ, իրողությունն այն է, որ
ԵԱՀԿ Միև հաճանախազահներն առա-
ջին անգամ Բավկում Իլիամ Ալիելի հետ
հանդիպում չեն ունեցել: Դա մետք է հա-
մարել Հայաստանի և Աղրթչանի նա-
խազահների եւս մեկ հանդիպում կազ-
մակերրելու մասին Ուրիշի առաջար-
կության դարձորու մերժում՝ ժեսանելի
աղազայի կտրվածիով:

Բայց առավել արտադրողն այն է, որ Վկիթնամի դաշտնակցի հետ բանակցությունների ավարտին համատեղ մանղուասույնի ժամանակ հիանա Ալիեն իր ներածական խոսքում հարկ է համարել անդրադարձանալու Լեռնային Ղարաբաղի խնդրին: Նա բառացիորեն հետեւյալն է ասել. «Մենք անդաման կվերադառնանք մեր հողերը՝ Ղարաբաղ, Շուշի, Խանթեն-դի (Լեռնահանուլեր-Վ. Ա.):»

Փորձագետները Ձերման Ուղղիքի Ելույթի «հիմնական նորություն» են համարում, որ այստեղ «Լեռնային Ղարաբաղ հստակ տարածքաված է «օկուպացված տարածքներից», եւ դա, կաթես, ամերիկյան կառավարության տեսակետի փոփոխություն է»: Հանոյից իշխան Ալիբեկ անհաճաճյություն հայսնեց ԱՄՆ վարչակառան ժամանեց առ այ-

«կարավարության տեսակետի այդ փոփոխությանը» եւ փաստացի մերժեց Ուրիշի «կարգավորման սկզբունքներ»։ Մինչ հայրական «Եր պարագան ապէս Ծագ-

Սրբ հարսար չը այդրաս ասել Բար-
վում՝ հաճանախսագահների հետ դեմ առ
դեմ հանդիդան ժամանակ: Իլհամ Ա-
լիեւի «ասությունը» չի հերիտել: Յնարա-
վոր է: Բայց դիտարքան է նաև հայտար-
դության արտադիր բաղադրական ֆոնը՝ Ի-
լիհամ Ալիեւը Վիետնամից ուղանուրվել է Զի-
նաստան, որտեղ նույնացրես «բննարկել» է
ՀՀ կարգավորման հարցը», ինչողեւ ծա-
նուցել է «Ազերքաջ» ղետական լրատվա-
կան գրքականուրություն:

Կան գործակալությունը։
Չինաստան էր մեկնել նաեւ Ռուսաստանի նախագահ Վլադիմիր Պուտինը, այստեղ էր նաեւ Թուրքիայի արքօռենախառար Դավիթովովուն։ Ասիհական տարածաշրջանում համագործակցության եւ անվտանգության հարցերով խորհրդաժողովի նախագահությունը Թուրքիայից անցել է Չինաստանին։ Միացյալ Նահանգներն այդ ձեւաչափում չկան։ Եւ դեմք է սղասել ԱՄ-Արյբեջան դիվանագիտական նոր «փոխհրաձգությունների»…

